

Vrijwilligerswerk als opstap naar een baan

Mogelijkheden nog lang niet volledig benut

door: Gabor Mooij

Een belangrijke reden voor een deel van de ruim drie miljoen vrijwilligers in Nederland om vrijwilligerswerk te gaan doen, is dat ze daarmee ervaring opdoen voor betaald werk. Dit naast het feit dat ze actief bezig willen zijn met iets dat ze leuk en zinvol vinden. Zowel de politiek als de media schenken opvallend weinig aandacht aan de rol die vrijwilligerswerk kan spelen als opstap naar de arbeidsmarkt. Terwijl er wel vele discussies worden gevoerd wat er gedaan kan worden aan de steeds slechter wordende arbeidsmarkt. Dit roept de vraag op of de mogelijkheden van vrijwilligerswerk als ervaringsplaats voor betaald werk wel voldoende onderkend en benut worden. Een reden om in dit artikel eens te kijken wat die mogelijkheden zijn en hoe die mogelijkheden momenteel gebruikt worden of gebruikt zouden kunnen worden.

Vrijwilligerstraject

Voor degene die vrijwilligerswerk wil gaan doen als opstap naar betaald werk, is de eerste stap het vinden van geschikt vrijwilligerswerk. Daarvoor bestaan meerdere mogelijkheden. Hij of zij kan direct naar een vrijwilligersorganisatie stappen die hem of haar aanspreekt. Daarnaast kan de vrijwilliger in spe ook gebruik maken van de diensten van een vacaturebank voor vrijwilligers. Bij zo'n vacaturebank kunnen zich zowel mogelijke vrijwilligers melden als vrijwilligersorganisaties die vrijwilligers zoeken. Mevrouw Minnee is als vrijwilliger arbeidsbemiddelaar en coördinator bij de Vacaturebank Vrijwilligerswerk in Alphen aan den Rijn. "De vrijwilliger maakt zijn wensen bij ons duidelijk tijdens een gesprek", vertelt Minnee. "Samen met de vrijwilliger bekijken wij welk werk of welke organisatie het beste aansluiten bij zijn of haar wensen. Hebben we dit werk niet in ons bestand, dan gaan we actief op zoek. Dat doen we zonodig binnen de hele regio. Tot nu toe zijn wij afhankelijk van mensen die zich spontaan telefonisch aanmelden voor vrijwilligerswerk. We zorgen voor naamsbekendheid door advertenties en artikelen in de lokale media."

De Stichting Kringloop Alphen aan den Rijn werkt deels met vrijwilligers en deels met betaalde krachten. De stichting zamelt goederen en textiel in Alphen aan den Rijn en de omliggende gemeenten in en verkoopt deze in twee winkels in Alphen. Per jaar komen er meer dan 75 000 betalende klanten. Directeur Maria van Doornik: "We krijgen onze vrijwilligers op drie manieren binnen: via de Vacaturebank Vrijwilligerswerk, via vacatures die in onze winkels hangen en via persoonlijke contacten. Soms, zoals nu, kunnen we weinig werk aanbieden. We kunnen krachten die ons willen helpen bij het inzamelen van textiel echter nog goed gebruiken."

Een landelijke organisatie die zich bezighoudt met vrijwilligerswerk is Civiq, instituut voor vrijwillige inzet. Dit kenniscentrum en adviesbureau voor vrijwilligerswerk in Nederland, ontstond in 2003 uit een fusie van de stichting VrijwilligersManagement (sVM) en de werkorganisatie van de Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV). Els Hofman, adviseur bij Civiq, over vrijwilligerswerk als opstap naar betaald werk: "Het belang van de vrijwilliger en dat van de vrijwilligersorganisatie moeten in het oog worden gehouden. Voor de vrijwilliger is het belangrijk dat hij of zij passend en motiverend werk kan gaan doen. Daarnaast moet hij of zij goed weten wat de vrijwilligersorganisatie van hem of haar verwacht. Verder is het belangrijk voor de vrijwilliger dat deze goed op de werkvloer kan worden begeleid. De vrijwilligersorganisatie tenslotte moet erop kunnen rekenen dat ze een gemotiveerde vrijwilliger krijgt die geschikt is voor het werk."

Ervaringsplaats

De specifieke ervaring die iemand met vrijwilligerswerk wil opdoen, is afhankelijk van het werk dat hij of zij uiteindelijk wil gaan doen. Daarnaast zijn er echter ook meer algemene vaardigheden die iemand door vrijwilligerswerk kan opdoen.

“Al het vrijwilligerswerk is in principe geschikt als opstap naar betaald werk”, benadrukt Minnee. “Als iemand er zelfvertrouwen door opdoet en de stap durft te zetten naar betaald werk, dan heeft het vrijwilligerswerk zijn doel gediend. Het gaat vooral om het gevoel van eigenwaarde dat de vrijwilliger door het werk krijgt. Naast het opdoen van zelfvertrouwen is het belangrijk dat iemand inzicht krijgt in wat hij of zij kan en aankan.”

Ook Hofman vindt dat het krijgen van zelfvertrouwen het belangrijkste is dat het vrijwilligerswerk kan opleveren. “Mensen krijgen zelfvertrouwen doordat ze zien dat ze het werk aankunnen en dat ze zinvol bezig zijn. Ze krijgen via vrijwilligerswerk de kans om in hun eigen tempo aan werk te wennen.” Bij de Stichting Kringloop kunnen de vrijwilligers op verschillende manieren ervaring opdoen. Onder andere door het inzamelen van tweedehands goederen en door magazijn- en winkelwerk. Van Doornik: “We bieden vrijwilligers structuur en regelmaat. Ze kunnen één vast dagdeel of meerdere vaste dagdelen in de week bij ons komen werken. Daarnaast doet de vrijwilliger ervaring op met het samenwerken met collega’s. Ook leert hij of zij om steeds de motivatie op te blijven brengen voor zijn of haar werk.”

Vrijwilligersbeleid

Binnen het arbeidsmarktbeleid van de overheid lijkt het vrijwilligerswerk nog geen vaste plaats te hebben verworven. Het beleid van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) ten aanzien van vrijwilligerswerk houdt voornamelijk het stellen van eisen aan uitkeringsgerechtigden in. Zo mag het vrijwilligerswerk de uitkeringsgerechtigde niet afhouden van betaald werk. Verder moet de vrijwilliger stoppen met het vrijwilligerswerk in arbeidstijd als hij of zij een passende betaalde baan krijgt aangeboden. Een vrijwilliger met een uitkering mag geen werk doen dat ook door een betaalde kracht gedaan zou kunnen worden. Naast deze eisen kunnen vrijwilligers een tegemoetkoming krijgen als ze vrijwilligerswerk gaan doen. Het gaat om een premie die de gemeente mag geven aan uitkeringsgerechtigden om deze te stimuleren vrijwilligerswerk te gaan doen. De hoogte van en voorwaarden voor deze premies verschillen per gemeente.

Hofman: “Er is nog zeker veel te doen om vrijwilligerswerk een volwaardige plaats te geven binnen het arbeidsmarktbeleid. Het ministerie van SZW heeft daarbij een voortrekkersrol te vervullen. Het moet de beleidlijnen uitzetten met ruimte voor de gemeenten om deze via maatwerk in te vullen. De gemeenten zijn zich bewust van het belang van vrijwilligerswerk richting betaald werk. Alleen zouden ze daar nog meer invulling aan kunnen geven. Door het bieden van faciliteiten bijvoorbeeld kan een gemeente het voor vrijwilligersorganisaties aantrekkelijk maken om vrijwilligers in te zetten die ervaring op willen doen.

Het UWV heeft totaal geen beeld van de rol die vrijwilligerswerk kan spelen. Het heeft bijvoorbeeld geen beleid ten aanzien van vrijwilligerswerk als arbeidsmarktinstrument. De reïntegratiebedrijven zien wel steeds meer het belang van vrijwilligerswerk in en de plaats daarvan binnen reïntegratietrajecten. Tot slot denk ik dat ook de landelijke vrijwilligersorganisaties een rol kunnen spelen in het stimuleren van vrijwilligerswerk als opstap naar betaald werk.”

Reïntegratie

Vrijwilligerswerk kan deel uitmaken van een reïntegratietraject waarin iemand wordt begeleid richting de arbeidsmarkt. Veel reïntegratiebedrijven hebben die relatie inmiddels ook gelegd.

“We hebben regelmatig contacten met reïntegratiebedrijven en krijgen ook cliënten van hen aangemeld”, vertelt Minnee. “Je merkt een toenemende interesse bij reïntegratiebedrijven in wat een vacaturebank zoals de onze voor hun cliënten kan doen. Overigens heeft het alleen zin om zo’n cliënt naar vrijwilligerswerk te bemiddelen als deze gemotiveerd is voor dat werk.”

Bij Civiq komen steeds meer vragen en signalen binnen van vrijwilligerscentrales die door reïntegratiebedrijven zijn benaderd. Hofman: “Het lijkt erop dat er sprake is van een toenemend gebruik door reïntegratiebedrijven van de diensten van vrijwilligerscentrales. Soms gaat dat niet zo netjes, omdat reïntegratiebedrijven niet willen betalen voor de begeleiding van de vrijwilliger door de vrijwilligerscentrale. Terwijl die daarmee de reïntegratiebedrijven wel werk uit handen nemen.”

Vrijwilligersorganisaties

De Stichting Kringloop heeft als vrijwilligersorganisatie ruim tien jaar ervaring met het bieden van werk aan vrijwilligers. “Momenteel hebben we hier 54 vrijwilligers en 29 betaalde krachten”, zegt directeur Van Doornik. “Er is een groep van vooral mensen boven de 50, die het vrijwilligerswerk puur doet omdat ze het leuk vinden. Daarnaast is er een groep, vooral jongere mensen, die ervaring wil opdoen. Vaak gaat het daarbij om in het begin onzekere mensen, die als ze groeien in hun werk na verloop van tijd meer zelfvertrouwen krijgen. Bijzonder is dat werk bij ons soms ontstaat door de ervaring en vaardigheden van de mensen die binnenkomen. Zo is hier een tijdje terug een oudere man begonnen met een schat aan ervaring in het repareren van klokken. Als gevolg daarvan zijn we ook kapotte klokken gaan verzamelen. Hij repareert deze en wil zijn ervaring dolgraag doorgeven aan andere vrijwilligers.”

Bij de Stichting Kringloop is vooral de begeleiding op de werkvloer een knelpunt. Van Doornik: “Als iemand binnenkomt, voeren we eerst een intakegesprek waar ter sprake komt of iemand wil doorstromen naar betaald werk. Vervolgens wordt de vrijwilliger ingewerkt door collega’s, waarna hij of zij zich vrij zelfstandig moet kunnen redden. We hebben helaas geen geld voor een jobcoach, terwijl we die eigenlijk hard nodig hebben.”

Hofman: “Het is belangrijk dat mensen goed begeleid kunnen worden. Er is vaak meer begeleiding mogelijk bij organisaties waar ook betaalde krachten rondlopen. Voorbeelden hiervan zijn buurthuiswerk, verpleeg- en verzorgingstehuizen en natuur en milieuorganisaties.”

De ervaringen van Minnee zijn dat de ondersteuning van vrijwilligers van organisatie tot organisatie verschilt. “Soms zijn het vrijwilligers die andere vrijwilligers inwerken en wegwijs maken. Soms ook gaat het om betaalde krachten waar de vrijwilligers een beroep op kunnen doen. Binnen de vrijwilligersorganisaties in Alphen is er altijd een aanspreekpunt voor de vrijwilligers. Daarnaast kunnen deze ook ondersteuning krijgen in de vorm van een interne cursus of training.”

Richting betaald werk

Ineke Koppe werkt nu als betaalde kracht bij de Stichting Kringloop, maar is er begonnen als vrijwilliger. “Ik ben negen jaar vrijwilliger geweest en heb de afgelopen drie jaar als betaalde kracht gewerkt. Mijn werk is het selecteren van kleine huishoudelijke spullen en de prijs bepalen van deze spullen. Momenteel werk ik 20 uur per week betaald. Vaak werk ik nog een uur of vijf extra, waar ik niet voor betaald krijg.

Toen ik begon met het vrijwilligerswerk deed ik dat puur omdat ik iets leuks buitenshuis wilde doen. Mijn kinderen waren het huis uit en ik had geen zin om de hele dag thuis te zitten. Ik krijg nu betaald voor hetzelfde werk dat ik deed als vrijwilliger. De tijden dat ik aanwezig moet zijn, zijn ook hetzelfde als toen ik vrijwilliger was. Het belangrijkste verschil is het idee dat je nu om negen uur ‘s ochtends aanwezig moet zijn. Als vrijwilliger was ik ook wel op die tijd aanwezig, alleen toch vanuit een ander perspectief.”

Van Doornik: “Een deel van onze betaalde krachten is hier als vrijwilliger begonnen en een deel is van buitenaf binnengekomen. Niet alle vrijwilligers die doorstromen naar betaald werk, gaan hier aan de slag. De jongeren die hier ervaring hebben opgedaan, stromen over het algemeen naar buiten toe uit. Je ziet ze vaak verder gaan in de verkoop. Er kwam laatst bijvoorbeeld iemand bij de Blokker terecht.”

Ook Verina werkt bij de Stichting Kringloop. Zij werkt er als vrijwilligster na een tijd zonder werk gezeten te hebben. “Via de Vacaturebank Vrijwilligerswerk kwam ik aan dit werk. Ik wilde een rustig baantje waarin ik ervaring zou opdoen voor betaald werk. In de kringloopwinkel zet ik de spullen in de winkel en sta ik af en toe achter de kassa.

Ik doe dit werk sinds januari 2003. In het begin werkte ik één dagdeel per week nu drie dagdelen. Het vrijwilligerswerk heeft me veel zelfvertrouwen gegeven. Verder heb ik weer werkritme opgedaan. Ik heb geleerd met een team te werken, rekening te houden met collega’s, met klanten om te gaan en diverse soorten werk naast elkaar te doen. Het betaalde werk dat ik wil gaan doen is koerierswerk of werk als taxichauffeur.”

Stimulans

De nieuwe Wet werk en bijstand (WWB) schenkt aandacht aan vrijwilligerswerk als opstap naar betaald werk. Deze wet bevat namelijk een verplichting voor bijstandsgerechtigden om gebruik te maken van 'sociale activering gericht op arbeidsinschakeling' (art. 9 lid 1b WWB). Dit geeft gemeenten de ruimte om bijstandsgerechtigden onder de noemer 'werken met behoud van uitkering' verplicht

vrijwilligerswerk te laten doen. Of dat gezien de motivatie die je net als voor regulier werk ook voor vrijwilligerswerk moet bezitten, verstandig is, zal de tijd leren. In ieder geval bevestigt de overheid hiermee de rol die vrijwilligerswerk kan spelen als hulpmiddel bij het vinden van betaald werk.